

ISSN 1450-9803

UDK 801

Институт за српски језик САНУ

ЛИНГВИСТИЧКЕ АКТУЕЛНОСТИ

21

Београд, 2012

Рада Стијовић (Београд)

Бојана Милосављевић: ОГОВАРАЊЕ КАО ГОВОРНИ
ЖАНР СВАКОДНЕВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ.
Докторска дисертација

На измаку 2011. године мр Бојана Милосављевић одбранила је на Филолошком факултету Београдског универзитета докторску дисертацију под називом *Оговарање као говорни жанр свакодневне комуникације*. Овом студијом она је дала несумњив допринос савременој науци о језику, у којој семантичко-прагматичка анализа заузима све истакнутије место, а којој је ауторка и раније посвећивала пажњу – поменимо само њен запажен магистарски рад *Форме учтивости у српском језику*. Оваква истраживања су од немалог значаја и за лексиколошко-лексикографску делатност, друго поље интересовања Бојане Милосављевић, на коме се она такође успешно оставарује, пре свега радећи на Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ.

Опсежна студија о оговарању као о једном од видова разговорног језика, обухвата десет већих целина: I. Увод (6-19), II. Теоријски оквир (20-49), III. Појмовно значење оговарања у српском језику (50-60), IV. Одлике оговарања (61-83), V. Класификације оговарања (84-86), VI. Оговарање као говорни жанр (87-102), VII. Оговарање у усменој комуникацији (103-195), VIII. Оговарање у жутој штампи (196-333), IX. Закључак (334-345), X. Литература (346-356). Поред овога рад садржи и резиме на енглеском језику, регистар појмова и регистар имена, као и податке о аутору.

У *Уводу* ауторка говори о досадашњим изучавањима оговарања, наглашавајући да је оно најпре посматрано као друштвени феномен у оквиру социјалнопсихолошких истраживања. У тим истраживањима указано је на његове психолошке, социолошке, комуникативне и друге релевантне карактеристике. Свој теоријски облик у лингвистичком смислу, тачније у смислу анализе конверзације, како се наводи, оговарање је добило тек са истраживањима С. Егинс и Д. Слејд. Ове ауторке

о њему говоре као о говорном жанру свакодневне комуникације, који има и своју специфичну дискурсну структуру (обавезне и необавезне дискурсне елементе). Приступајући овом језичком феномену, који код нас није био систематски проучаван, Б. Милосављевић се ослања управо на запажања С. Егинс и Д. Слејд.

У свом истраживању Б. Милосављевић примењује интердисциплинарни приступ, еклектички спајајући методе различитих лингвистичких и других, нелингвистичких приступа. У овом интердисциплинарном споју метода два приступа доминирају – један који проистиче из теорије говорних жанрова коју је поставио Бахтин, а коју су даље разрађивали истраживачи новијих (критичких и когнитивних) усмерења (попут Ферклафа и Свејлза) и други, који је проистекао из критичке анализе дискурса, тачније из Мартинове теорије евалуације у језику. Ова два приступа су представљена у другом поглављу књиге – *Теоријски оквир*, у оној мери у којој су утицала на сагледавање феномена оговарања и на обликовање стратегије истраживања.

Треће поглавље *Појмовно значење оговарања у српском језику* садржи анализу лексичког значења лексеме *оговарати* и анализу односа ове лексеме са другим лексемама сличног значењског садржаја, као што су *клеветати*, *кудити*, *пањкати*, *опадати*, *сплеткарити* и др. На основу тих анализа ауторка је утврдила да међу значењима ових речи разлике постоје пре свега на прагматичком плану језика. У овом поглављу се успостављају и паралеле између *оговарања*, *трача* и *гласине* као врло блиским појмовима. Ослањајући се на резултате своје анализе, Б. Милосављевић оговарање дефинише у ширем и у ужем смислу. У ширем смислу, то је лоше, ружно говорење о другоме, а у ужем, то је говорење неистина или полуистина о некоме ко је одсутан, с намером да се прикаже у ружном светлу. Међутим, потпуније и прецизније дефинисање оговарања подразумева и додатно описивање одређених прагматичких координата у оквиру којих се оговарање и одвија, о којима ауторка подробније говори у наредном поглављу.

У четвртном поглављу, насловљеном са *Одлике оговарања*, о овом феномену се говори са комуникацијског, прагматичког, лексичкограматичког, семиотичког и социјално-психолошког аспекта. Тиме је оговарање свеобухватно описано и дефинисано као језички феномен и као посебна врста разговора.

Посматрајући различите параметре значајне за комуникацију, као што су медијум у којем се оговарање остварује, затим особа која се оговара, саговорник у разговору, као и дискурсна и друштвена функци-

ја коју оговарање може имати, ауторка је у петом поглављу дала и могуће поделе оговарања, нарочито скрећући пажњу на поделу према жанровској форми у којој се оговарање остварује. Будући да су те поменуте жанровске форме тема њеног истраживања, ауторка се овој класификацији оговарања посебно посветила на одговарајућим местима у раду.

У шестом поглављу – *Оговарање као говорни жанр*, ауторка потврђује раније успостављену хипотезу да је оговарање својеврстан говорни жанр. То чини тако што показује да оговарање као говорни садржај има смисаоно јединство тј. текстуалност, да има дискурсну структуру и да има одређене појавне форме, тј. да се појављује у релативно стабилним језичким структурама, препознатљивим по типским исказима. Из корпуса усмене комуникације Б. Милосављевић је издвојила следеће жанровске форме оговарања: *наративну форму, дескриптивну форму, анегдоту, егземплум, вест, извештај, упозорење, прекореванье, алузију, коментар*. Из жуте штампе издвојила је *вест, извештај, аналитички чланак и интервју*.

Седмо и осмо поглавље књиге, *Оговарање у усменој комуникацији* и *Оговарање у жутој штампи*, садрже подробну анализу корпуса. Истраживање засновано на емпиријском материјалу узетом из усмене комуникације и писане комуникације (жута штампа) обухватило је паралелно описивање дискурсне структуре оговарања у овим двама корпусима, затим представљање форми у којима се оно и у једном и у другом корпусу исказује, као и анализу корелације међу њима, у оној мери у којој је то природа истраживања омогућавала.

У *Закључку* су изнете завршне напомене и синтезе, али се посебно наглашава да су задаци истраживања, формулисани на почетку рада, имали један општи циљ, а то је да се оговарање опише на семантичком и формалном плану, као и то да се донекле представи и теоријски модел описа одређеног типа дискурса као што је оговарање.

Прикупивши богат и репрезентативан материјал, ауторка је овом језичком феномену пришла студиозно и темељно, поуздано га анализирајући не само са лингвистичког већ и са бројних других аспеката: комуникацијског, прагматичког, лексичко-граматичког, семиотичког и социјално-психолошког. Утврдивши појмовно значење оговарања, одлике оговарања као говорног жанра свакодневне комуникације, врсте оговарања, језичка средства којима се постиже, околности под којима се одвија, понашања говорника и саговорника Бојана Милосављевић је у потпуности испунила циљеве које је себи поставила. Ура-

дила је то компетентно и ваљано, сачинивши дело које несумњиво представља вредан допринос не само лингвистици већ и другим научним дисциплинама.

Надамо се да ће ово дело у што скорије време бити штампано и тако постати доступно научној а и широј јавности.